

FILOZOFIA POD LUPĄ - Anna Król (wyemitowane 10 listopada 2019 - [posłuchaj](#))

SZKOŁA LWOWSKO-WARSZAWSKA. TADEUSZ KOTARBIŃSKI (3)

Dziś w kronice filozoficznej "Filozofia pod lupą" - Tadeusz Kotarbiński - filozof, logik, metodolog, epistemolog, prakseolog, etyk.

To jeden z najbardziej znanych polskich filozofów analitycznych. Twórca reizmu, polskiej prakseologii, autor etyki niezależnej i koncepcji opiekuna społecznego.

Tadeusz Kotarbiński studiował filozofię i filologię klasyczną we Lwowie gdzie przybliżył się do Kazimierza Twardowskiego i przystąpił do tamtejszej formacji logiczno-filozoficznej. Jego nauczycielami byli nie tylko Twardowski, ale także Jan Łukasiewicz i Władysław Witwicki. We Lwowie przebywał do 1918 roku po czym przeniósł się do Warszawy, gdzie objął stanowisko profesora filozofii. W swoim pierwszym wystąpieniu ogłosił postulat, by uprawiać filozofię minimalistyczną, skromną acz dokładną; filozofię, która rezygnuje z budowania rozległych systemów, wyjaśnia pojęcia i znaczenia, która analizuje problemy. Nawet termin filozofia wg. Kotarbińskiego powinien zostać porzucony na rzecz poszczególnych domen filozofii - filozofii moralnej, filozofii języka, metodologii, itd. Oczywiście widzimy tutaj wyraźnie wpływ Kazimierza Twardowskiego.

Kotarbiński oprócz prac filozoficznych pisał również wiele tekstów publicystycznych w których sprzeciwia się nacjonalizmowi, antysemityzmowi i klerykalizmowi. Pisywał także fraszki. Tadeusz Kotarbiński to również wyjątkowy pedagog. Na 90 urodziny dostał aż 5 ksiąg pamiątkowych zapisanych przez swoich uczniów. Jego studenci pisali:

"Profesor Kotarbiński jest nam drogi nie tylko jako uczyony, nie tylko jako nauczyciel na polu teorii. Jest nam drogi przez swą wrażliwość na zło i krzywdę, przez żywy stosunek do spraw społecznych, przez swą odwagę wobec siebie i innych, przez głębokie poczucie odpowiedzialności i gotowość brania tej odpowiedzialności na siebie, gdy zajdzie potrzeba ciężkiej decyzji, od której inni woleliby się uchylić. A wreszcie przez swą niepowседневną uczynność i dobroć. Ktokolwiek znalazł się w otoczeniu Profesora, musiał odczuć to promieniowanie moralne, które sprawia, że niepodobna przejść obok niego, aby coś się w człowieku nie zmieniło. Pomiedzy Profesorem, a Jego uczniami wytworzyła się swoista więź, której nie osłabia bynajmniej to, że łączy ona ludzi o różnych zainteresowaniach teoretycznych, o różnych poglądach naukowych i przekonaniach społecznych."

Tak jak jego nauczyciel (Kazimierz Twardowski), Tadeusz Kotarbiński nadawał ważność pracy dydaktycznej uważając, że rola nauczyciela nie ogranicza się do przekazywania wiedzy, ale przede wszystkim jest kształtowaniem postaw życiowych swoich słuchaczy. Był niezmiernie życzliwy dla swoich studentów, a zwłaszcza dla tych początkujących.

Jerzy Pelc wspomina, Kotarbińskiego jako nauczyciela, który przez swoją "krytykę opiekuńczą tzn. życzliwą, podnoszącą" sprawiał, że "słuchacze porzucali postawę z wysoka oceniającą potknięcia kolegi i skupiali uwagę na tym, co mówił", "a z czego Kotarbiński zawsze potrafił wydobyć coś godnego uwagi i dyskusji".

Okres pracy Kotarbińskiego można podzielić na 3 okresy: pierwszy dotyczy logiki i ontologii, drugi - prakseologii i trzeci etyki niezależnej.

Dziś skupimy się jedynie na drugim okresie jego pracy czyli na prakseologii.

Termin prakseologia pochodzi od dwóch słów greckich praxis czyli działanie, czynność i logos co oznacza "słowo", "nauka" czyli prakseologia to nauka o działaniu.

Czym jest prakseologia? Bo powiedzenie, że jest ogólną teorią działania, nie jest wystarczająco jasne. Zatem, dziedzina ta swoimi korzeniami sięga do Arystotelesa. W wydaniu Kotarbińskiego jest ona połączeniem refleksji nad działaniem w ogóle i analizą poszczególnych działań. Jest to też refleksja nad językiem, nad powiedzeniami i przysłowiami o sprawnym działaniu, które tak wszyscy świetnie rozumiemy, ale rzadko się nad nimi zastanawiamy co one właściwie wyrażają np.: "kto pyta, nie błądzi", "to, co masz zrobić jutro, zrób dziś", "pańskie oko konia tuczy", itd. Te frazeologizmy nazywa Kotarbiński "kryształami myśli praktycznej". Jednakże nie zalicza się do nich takie powiedzenie jak np. "roboty nie zając, nie ucieknie". Precz z "dojutrkością" pisze Kotarbiński.

W prakseologii chodzi również o stworzenie języka, który pozwoli mówić o działaniu w sposób jak najdokładniejszy. W ramach prakseologii będzie się pojawiać pojęcie pracy, walki czy współdziałania. Innymi słowy, Kotarbiński zastanawia się nad sensem i znaczeniem takich pojęć, jak działanie, sprawca, sprawność, praktyczność, dobra roboty.

Tadeusza Kotarbińskiego interesowały kwestie praktyczne. Był pozytywistą i w tym duchu skonstruował swoją prakseologię czyli ogólną teorię działania praktycznego. Celem tej teorii było sformułowanie i uzasadnienie tego, co należy robić, co jest dobrze robić, czy też, co wystarczy zrobić w określonych okolicznościach, by osiągnąć cel skutecznie i jak najrzęcznie.

Jego pierwsze pisma pochodzą z 1913 roku, jednakże dopiero od 1939 poświęcił swoją pracę jedynie prakseologii. Najbardziej znanym i znaczącym dziełem poświęconym tym zagadnieniom jest "Traktat o dobrej robocie", który został opublikowany po raz pierwszy w 1955 roku.

Dobrą robotę charakteryzują takie cechy jak dobra organizacja, ale również określona postawa moralna: dzielność, energiczność, sumienność, punktualność, dokładność itd. Jednakże podstawowym kryterium dobrej roboty jest sprawność. Tadeusz Kotarbiński pisze: "głównym zadaniem prakseologii jest uświadomienie, sformułowanie, uzasadnienie i systematyzacja zaleceń ogólnych i przestróg dotyczących sprawności działań, innymi słowy ich praktyczności".

"Jakie działanie jest praktyczne? Takie, które jest skuteczne. A skutecznym nazwiemy takie działanie, które prowadzi do skutku zamierzonego jako cel". Skuteczność jest stopniowalna, ale może wystąpić taki przypadek, w którym skuteczność nie jest stopniowalna i wówczas mamy jedynie dwie sytuacje: działanie jest skuteczne, np. podpisanie czeku i nieskuteczne czyli takie gdzie nie posunięto się ani o krok i pozostało się w sferze zamiaru. Są też działania przeciw-skuteczne, a to takie, które oddalają nas od celu - np. by osiągnąć zysk, zakupujemy akcje spółki, która zbankrutowała.

Innym pojęciem związanym z działaniem jest ekonomiczność, na którą składają się produktywność i oszczędność. Zatem działanie może być ekonomiczne, nie-ekonomiczne lub ekonomicznie obojętne. Te działania, które łączą w sobie sprawność i ekonomiczność są uznane za stu-procentowo sprawne, natomiast te, które są nieskuteczne i nie-ekonomiczne są uznane za całkowicie niesprawne.

Innymi walorami dobrej roboty są: prostota tzn: sposób jest prostszy, jeśli składa się na niego mniej czynności i te czynności są łatwiejsze i łatwiej ze sobą powiązane;

Energiczność. Na tę cechę składają się rzutkość, zaradność, pilność, pracowitość, wytrwałość.

Udatność. To postać sprawności, a chodzi o uwzględnienie celów głównych i pobocznych w działaniu.

Dokładność. Tutaj chodzi o to, by działanie przyniosło skutek jak najbardziej podobny do tego, jaki by zaplanowany.

Prakseologia Kotarbińskiego jest niezwykle rozbudowana ze względu na to, że działanie samo w sobie jest czymś złożonym, wieloelementowym i wieloaspektowym.

Do czego jest nam potrzebna prakseologia?

Rozważania prakseologiczne mają zastosowanie w wielu dziedzinach, takich jak cybernetyka, ekonomia, matematyka, zarządzanie, pedagogika, prawodawstwo, psychologia, socjologia, socjotechnika, teologia, teoria gier itd.

Współcześnie prakseologia rozwija się intensywnie w krajach UE i USA. W Polsce problematyka ta jest podejmowana zwłaszcza szkołach przedsiębiorczości i zarządzania oraz w projektowaniu.

W życiu codziennym, najczęściej chcemy działać sprawnie, zatem planujemy. Rozkładamy zaplanowaną czynność na składniki tzn. na etapy oceniając każdy z nich pod względem skuteczności, ekonomiczności i efektywności. Zatem prakseologia jak widzimy, nie jest teorią filozoficzną zawieszoną w próżni. Ma ona jasne i praktyczne ugruntowanie w życiu każdego z nas.

Bibliografia

Kiezuń, W. *Tadeusz Kotarbiński twórca idei DOBREJ ROBOTY*, [w:] www.kozminski.edu.pl
Kotarbiński, T., *Traktat o dobrej robocie*, Zakład im. Ossolińskich, Wrocław 1955.
Rogowska-Stangret, M., *Tadeusz Kotarbiński*, [w:] "Culture.pl", luty, 2018.
Woleński, J., *Kotarbiński*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1990.